

Dyslexie en leesproblemen

Achtergronden, aanpak en Station Zuid

Inhoudsopgave

1	Achtergronden dyslexie en leesproblemen	3
2	Kenmerken van een effectieve aanpak	6
3	Aanpak in Station Zuid	8
4	Plezier in lezen	10
5	Literatuur	11

Achtergronden dyslexie en leesproblemen

Een kind met dyslexie loopt tegen veel problemen aan, zowel op school als in de maatschappij. Het bestaan van dyslexie wordt door sommigen geweten aan de kwaliteit van het onderwijs. Maar is deze uitspraak wel terecht? In dit artikel zetten we feiten over dyslexie en leesproblemen op een rij. We geven ook aan wat een effectieve aanpak is en gaan daarbij expliciet in op de mogelijkheden die *Station Zuid*, de methode voor het voortgezet technisch lezen, biedt.

Wat is dyslexie?

De Stichting Dyslexie Nederland omschrijft dyslexie als een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau. Ze hanteert voor dyslexie de volgende twee algemene criteria:

- 1 **Achterstand:** het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en/of spelling ligt significant lager dan dat van een individu met dezelfde leeftijd in vergelijkbare omstandigheden.
- 2 **Didactische resistentie:** het probleem met het aanleren en toepassen van lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan, ook wanneer adequate remediërende instructies en oefeningen worden gegeven.

Achtergronden dyslexie en leesproblemen

Dat wil dus niet zeggen dat ieder kind dat moeite heeft met het leren lezen ook meteen dyslectisch is. Prof. dr. Anna M. T. Bosman, wetenschapper aan de Radboud Universiteit Nijmegen, geeft aan dat de meeste kinderen die moeite hebben met lezen en spellen veelal geen dyslecten zijn. Met de juiste ondersteuning binnen het onderwijs zouden de meeste kinderen geholpen zijn, sterker nog, kunnen volgens Bosman de meeste lees- en spellingsproblemen worden voorkomen. Kinderen die na een effectieve en intensieve onderwijsondersteuning nog steeds moeite met het leren lezen houden, zijn uiteindelijk de kinderen die dyslexie hebben. Deze kinderen zijn 'didactisch resistent', een belangrijk gegeven dat voor kinderen die lees- en spellingzwak zijn per definitie niet geldt.

Mogelijke oorzaken van dyslexie

Dyslexie is dus geen synoniem voor moeite met lezen en spellen. Prof. dr. Ben Maassen, hoogleraar dyslexie aan de Rijksuniversiteit Groningen, geeft aan dat op de vraag wat dyslexie veroorzaakt, nog geen eenduidig antwoord gegeven is. Wel kan over dyslexie en de mogelijke oorzaken op basis van onderzoek het volgende worden geconcludeerd:

- Bij dyslectische en niet-dyslectische kinderen is er verschil in hersenstructuren.
- 20 tot 30% van de kinderen met ADHD heeft een leesstoornis, vooral dyslexie.
- Een kind waarvan beide ouders dyslectisch zijn, heeft een verhoogde kans op dyslexie.

Maassen geeft aan dat uiteindelijk niet meer dan 5% van de Nederlandse bevolking daadwerkelijk dyslectisch is.

Er is geen twijfel aan dat goed onderwijs het aantal dyslectici beperkt. Dat geldt ook voor het aantal laaggeletterden dat volgens recent PISA-onderzoek bij de 15-jarigen is opgelopen tot 17,9 %.

Prof. dr. Aryan van der Leij, emeritus-hoogleraar Universiteit van Amsterdam

Achtergronden dyslexie en leesproblemen

Onderscheid dyslexie en leesproblemen

Prof. dr. Aryan van der Leij, psycholoog en emeritus-hoogleraar Orthopedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam, is ook expert in dyslexie en leesproblemen. Hij concludeert dat Nederland met 12% dyslectische leerlingen lijstaanvoerder is in de wereld. Cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek laten in 2016 zien dat het aantal leerlingen dat is gediagnosticeerd met dyslexie sinds 2001 is gestegen met 6 tot 8% naar 12%. Onderzoek van Prof. dr. Leo Blomert (cognitieve neurowetenschapper op het gebied van dyslexie) wijst uit dat 3,6% van de Nederlandse kinderen écht met dyslexie te kampen heeft. Geconcludeerd kan worden dat ca. 8% van de kinderen niet dyslectisch is, maar wel dit stempel krijgt. Deze kinderen hebben grote moeite met lezen dan wel spelling maar zijn niet dyslectisch. We spreken bij deze kinderen ook wel van pseudo-dyslecten. Wetenschappers zijn van mening dat het verschijnsel 'pseudo-dyslexie' verklaard kan worden door het te gemakkelijk afgeven van dyslexieverklaringen.

Kenmerken van een effectieve aanpak

Kinderen die moeite hebben met lezen ondervinden niet alleen problemen tijdens de leesles maar lopen ook bij andere vakgebieden tegen problemen aan. Bij de taallessen, rekenactiviteiten en de aardrijkskundeles bijvoorbeeld, komen ze ook in aanraking met leesteksten. Het onderwijs heeft als opdracht de kinderen die moeite hebben met lezen zo goed mogelijk te begeleiden om uiteindelijk te komen tot een betere beheersing van de technische leesvaardigheid. Deze aanpak is voor kinderen die leeszwak zijn en voor dyslectische kinderen voor een belangrijk deel gelijk (Dr. Joseph K. Torghesen, 2005). Voor kinderen die niet dyslectisch zijn, maar die wel moeite hebben met lezen en spellen kan een korte intensieve periode van ondersteuning soms afdoende zijn. Dyslectische kinderen echter, moeten gezien hun didactische resistentie, gedurende een langere periode of zelfs continu ondersteund worden.

Om deze ondersteuning te realiseren is het belangrijk dat binnen het onderwijs prioriteit wordt gegeven aan:

- 1 Verbetering van het zorgtraject.
- 2 Implementatie van een integrale en preventieve aanpak van leesproblemen en dyslexie (Van der Leij, 2016).

Kenmerken van een effectieve aanpak

1 Verbetering van het zorgtraject

Verbetering van het zorgtraject vraagt ten eerste een analyse van het huidige zorgtraject. De school dient als team, eventueel onder begeleiding van een onderwijsadviseur, het huidige zorgtraject onder de loop te nemen om eventuele hiaten in kaart te brengen.

Vragen die daarbij gesteld kunnen worden zijn:

- Is er aandacht voor het vroegtijdig signaleren van kinderen die moeite hebben met lezen?
- Zijn er vaste toetsmomenten, worden de resultaten hiervan geanalyseerd en wordt het onderwijs daarop aangepast?
- Is er in de zorg sprake van een doorgaande lijn?

Belangrijk is dat iedereen binnen het team op de hoogte is van de afspraken en de opzet van de zorgstructuur binnen de school.

2 Een integrale en preventieve aanpak

Een integrale preventieve aanpak bestaat uit een aantal onderdelen. Het gebruik van een methode voor technisch lezen kan deel uitmaken van die preventieve aanpak. Volgens het Protocol Leesproblemen en Dyslexie (Expertisecentrum Nederlands) zijn de voordelen van een methode:

- Tijdsbesparing: ontwikkeling van materialen door leerkracht niet nodig.
- Doorgaande lijn: aansluiting methodiek en vasthouden van behaalde leesvaardigheden.
- Afstemming tussen leerkrachten: gestandaardiseerde basisaanpak.
- Handvatten voor differentiatie: uitgewerkte organisatiemodellen om differentiatie vorm te geven.
- Systematische opbouw in moeilijkheidsgraad: doordacht opgebouwde leerlijn.
- Voldoende tijd voor lezen: structureel ingeplande tijd voor lezen met de methode.
- Didactische richtlijnen voor begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen: aanbod differentiatiematerialen aansluitend op de reguliere lesstof.

De praktijk is nu dat kinderen met dyslexie minder hoeven te lezen en te spellen, terwijl ze juist méér moeten oefenen.

Prof dr. Ben Maassen, hoogleraar dyslexie Rijksuniversiteit Groningen

Aanpak in Station Zuid

De voordelen van een methode

Het gebruik van een methode heeft uiteraard alleen effect als deze aan bepaalde kwaliteitscriteria voldoet. Kenmerken van een effectieve technisch leesmethode zijn volgens het Protocol Leesproblemen en Dyslexie / Kwaliteitskaart PO-Raad:

- Voldoende tijd voor leesonderwijs.
- Voldoende materiaal, specifiek materiaal voor het opvoeren van het leestempo, materialen voor zelfstandig lezen, ondersteunende software.
- Adequate streefdoelen.
- Aanwijzingen voor plannen van de leerstof.
- Directe instructiemodel met convergente differentiatie als uitgangspunt.
- Geleidelijke opbouw in moeilijkheidsgraad van de teksten.
- Niet teveel lesdoelen of leesmoeilijkheden per les.
- Aandacht voor de leessnelheid, het vlot lezen.
- Aandacht voor lezen met de juiste intonatie, het vloeiend lezen.

Het schema op de pagina hiernaast maakt duidelijk hoe Station Zuid invulling geeft aan bovenstaande kenmerken.

Aanpak in Station Zuid

Kenmerken effectieve aanpak leesproblemen en dyslexie	Station Zuid		
Voldoende tijd voor leesonderwijs	Station Zuid voldoet aan de richtlijnen vanuit de kwaliteitskaart ‘Tijd voor lezen’ van de PO-Raad (School aan zet)		
	Groep 4/5: 120 minuten instructielessen 45 minuten leesbevordering 4 x 15 minuten extra oefenen met Roetsjboek 1 x 15 minuten extra oefenen met oefensoftware	Groep 6: 60 minuten instructielessen 45 minuten leesbevordering 2 x 15 minuten extra oefenen met Roetsjboek 1 x 15 minuten extra oefenen met oefensoftware	Groep 7/8: 30 minuten instructieles 45 minuten leesbevordering 1 x 15 minuten extra oefenen met Roetsjboek 1 x 15 minuten extra oefenen met oefensoftware
Voldoende materiaal:	• voor opvoeren van leestempo • voor zelfstandig lezen • ondersteunende software		
Adequate streefdoelen	Groep 4: E4 (instap = E3 instr.niveau) Groep 5: E5	Groep 6: E6	Groep 7: E7 Groep 8: Plus
Aanwijzingen voor het plannen van de leerstof	De methode biedt een jaarplanning met een indeling in 4 blokken van 7 lesweken. Na elk blok is er een toetsweek en uitloopweek gepland met ruimte voor analyse en interventie.		
Directe instructiemodel met convergente differentiatie als uitgangspunt	Opbouw volgens het Interactief Gedifferentieerde Directe Instructiemodel (IGDI) met als basis convergente differentiatie.		
Geleidelijke opbouw in moeilijkheidsgraad van de teksten	• De teksten in het leesboek zijn geschreven op AVI-niveau. • Ze bevatten doelwoorden die aansluiten bij het lesdoel. • Woorden met leesmoeilijkheden waarop geen instructie heeft plaatsgevonden komen niet voor.		
Niet teveel lesdoelen of leesmoeilijkheden per les	De lessen van Station Zuid bevatten één lesdoel met één of meer aan elkaar verwante leesmoeilijkheden.		
Aandacht voor de leessnelheid, het vlot lezen	Structurele aandacht voor het vlot lezen in Station Zuid met: • woordrijen • timeroefeningen • Roetsjboeken		
Aandacht voor lezen met de juiste intonatie, vloeiend lezen	Station Zuid bevat een aparte leerlijn met lessen vloeiend lezen.		

Plezier in lezen

Een effectieve aanpak van dyslexie en leesproblemen gaat verder dan alleen werken aan de technische leesvaardigheid. Het is ook van belang om kinderen gemotiveerd te houden voor het lezen.

Leesplezier zet aan tot meer lezen. Dat vraagt van een school een stimulerende leesomgeving waar bij aandacht is voor een rijk aanbod aan interessante teksten. Station Zuid biedt een gevarieerd aanbod aan informatieve en verhalende teksten in de leesboeken en laat kinderen in de leesbevorderingslessen kennismaken met een diversiteit aan soorten teksten, boeken en genres. In de lessen leesbevordering wordt er geen onderscheid gemaakt in leesniveau, staat samenwerkend leren centraal en inspireren en motiveren kinderen elkaar om te gaan lezen. Zo wordt een actieve leeshouding gestimuleerd en ontwikkelen kinderen een persoonlijke leessmaak.

Wilt u meer weten over leesbevordering en de plek van leesbevordering in Station Zuid? Lees dan de whitepaper ‘Leesbevordering en literatuureducatie, een doorgaande lijn’ op de website van [Malmberg](https://www.malmberg.nl/Basisonderwijs/Methodes/Lezen/Station-Zuid/Didactiek-en-organisatie.htm).

(www.malmberg.nl/Basisonderwijs/Methodes/Lezen/Station-Zuid/Didactiek-en-organisatie.htm)

Literatuur

Bijlsma, J.J., Hoogerman A., (2016). Leesbevordering en literatuureducatie, een doorgaande lijn, 's-Hertogenbosch: Malmberg

Blomert, L., (2002). Stand van Zaken Dyslexie. In Rey, R. (2003). Dyslexie naar eenvergoedingsregeling (pp. 1-119). Amsterdam: CVZ, publicatienr: 03-144

Gijsel, M., Scheltinga, F., van Druenen, M., & Verhoeven, L. (2011). Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 4. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands

Leij, A. van der (2008). De canon van dyslexie in Nederland. In L. Verhoeven & H. Wentink (red.), Onderkenningen aanpak van leesproblemen en dyslexie (pp. 31-51). Leuven/Apeldoorn: Garant

Leij, A. van der (2016) Dit is dyslexie achtergronden en aanpak., Houten: Lannoo Campus

Leij, A. van der., Struiksma A.J.C., Ruijsenaars A.J.J.M., Verhoeven L., Kleijnen R., Henneman K., Pasman J., Ekkebus M., Van de Bos K.P., Paternotte A.C. (2003). Diagnose van dyslexie. Brochure van de Stichting Dyslexie Nederland

Scheltinga, F., Gijsel, M., van Druenen, M., & Verhoeven, L. (2011). Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands

Scheltinga, F., Gijsel, M., van Druenen, M., & Verhoeven, L. (2011). Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor het SBO. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands

Struiksma A.J.C. & Bakker M.G. (2006). Effectiviteit van dyslexiebehandelingen in de leeskliniek van het Pedologisch Instituut Rotterdam. Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 1, 3-14

Torgesen, J.K. (2005). Remedial Interventions for Students with Dyslexia: National Goals and Current Accomplishments. In Richardson, S., & Gilger, J. (Eds.) Research-Based Education and Intervention: What We Need to Know. (pp. 103-124). Boston: International Dyslexia

‘Goed onderwijs voorkomt dat leerlingen lees-, spelling- of rekenproblemen krijgen.’

Prof. dr. Anna M. Bosman

Uitgeverij Malmberg

Bezoekadres

Magistratenlaan 138 • 5223 MB • 's-Hertogenbosch

Postadres

Postbus 233 • 5201 AE • 's-Hertogenbosch

T (073) 628 8811

malmberg@malmberg.nl • www.malmberg.nl

Tekst en samenstelling:

Arjanne Hoogerman (onderwijskundige, Malmberg)

Jan Jaap Bijlsma (uitgever lezen, Malmberg)

Met dank aan:

Sheila Faessen (tekstadvies en redactie)